

Кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

УДК 343.85

Федчак Ігор Андрійович

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
Львівський державний університет внутрішніх справ*

Fedchak Ihor

*Candidate of Legal Sciences, Associate Professor
Lviv State University of Internal Affairs*

ORCID: 0000-0002-4539-5988

**ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ МОДЕЛІ ПРОФІЛАКТИКИ СКОЄННЯ
КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ЧЕРЕЗ ЗОСЕРЕДЖЕННЯ
РОБОТИ ПОЛІЦІЇ В МІСЦЯХ КОНЦЕНТРАЦІЇ НЕЗНАЧНИХ
ПРАВОПОРУШЕНЬ "Broken Windows" / "Розбитих Вікон"
REGARDING THE EFFECTIVENESS OF THE MODEL FOR THE
PREVENTION OF CRIMINAL OFFENSES THROUGH THE
CONCENTRATION OF POLICE WORK IN PLACES OF
CONCENTRATION OF MINOR OFFENSES "Broken Windows"**

Анотація. Статтю присвячено дослідженню та висвітленню ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень Broken Windows/Розбитих Вікон.

Констатовано, що концептуально модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" ґрунтується на положеннях про те, що стан соціального та фізичного розладу породжує

у потенційних правопорушників відчуття відсутності належного правоохоронного контролю, та у підсумку призводить до вчинення протиправних дій через сформоване переконання про високу вірогідність уникнення покарання. Згідно концептуальних положень моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" кримінальній активності можна запобігти, якщо співробітники правоохоронних органів застосують до місцевості, у якій спостерігаються ознаки безладу посилене правозастосування, а ресурси місцевих громад будуть скеровані для усунення такого стану справ.

Установлено, що наукові дослідження та сформована правоохоронна практика підтверджує наявність суперечливих доказів однозначності детермінуючого кримінальну активність зв'язку саме з ознаками фізичного та соціального розладу, а посилене правозастосування в окремих місцях породжує дискримінацію менш захищених прошарків населення.

Визначено, що більш тісний причинно-наслідковий зв'язок між кримінальною активністю існує між рівнем якості життя населення а не станом безладу. Проте встановлено, що посилене правозастосування та усунення ознак розладу породжує підвищення стану довіри до співробітників правоохоронних органів зі сторони населення, що проявляється у підвищенні рівня інформаційного обміну, що опосередковано позитивно профілактично впливає на стан криміногенної ситуації.

Ключові слова: *модель правоохоронної діяльності, проактивність, розлад, посилене правозастосування, протидія злочинності, контроль, правопорядок, детермінанти.*

Summary. *The article is devoted to the research and highlighting of the effectiveness of the model of prevention of criminal offenses through the concentration of police work in places of concentration of minor offenses called "Broken Windows".*

It has been established that conceptually, the model of prevention of criminal offenses through the concentration of police work in places of concentration of minor offenses "Broken Windows" is based on the provisions that the state of social and physical disorder causes potential offenders to feel the lack of proper law enforcement control, and ultimately leads to the commission of illegal actions due to the formed belief about the high probability of avoiding punishment.

According to the conceptual provisions of the "Broken Windows" crime prevention model by concentrating police work in places where minor offenses are concentrated, criminal activity can be prevented if law enforcement officers apply increased law enforcement to areas where signs of disorder are observed, and local community resources are directed to eliminate this state of affairs.

It has been established that scientific research and established law enforcement practice confirm the presence of contradictory evidence of the unequivocal relationship determining criminal activity with signs of physical and social disorder, and increased law enforcement in some places creates discrimination against less protected segments of the population.

It was determined that a closer causal relationship between criminal activity exists between the level of the quality of life of the population and not the state of disorder. It has been protested that increased law enforcement and elimination of signs of breed disorder increases the status of trust in law enforcement officers on the part of the population, which contributes to an increase in the level of information exchange, which indirectly has a positive preventive effect on the state of the criminogenic situation.

Key words: *law enforcement model, proactivity, disorder, enhanced law enforcement, crime prevention, control, law and order, determinants.*

Постановка проблеми. Як відомо, науковці та практичні співробітники невинно здійснюють пошук шляхів підвищення ефективності правоохоронної діяльності, напрацьовуючи нові концептуальні та науково-практичні підходи, або концепції, які дозволяють змінювати сталу правоохоронну практику та скеровувати наявні ресурси для нейтралізації детермінуючих злочинну поведінку чинників. Хоча зазвичай правоохоронці різних країн застосовують як базову реактивну модель організації діяльності (реагування на кримінальні інциденти), проте зарубіжними ученими протягом минулого сторіччя розроблено ряд концептуальних проактивних підходів, які були апробовані практичними співробітниками правоохоронних органів як самостійні моделі правоохоронної діяльності, за якими зусилля правоохоронці спрямовували на вплив на першопричини з метою проведення упереджувального (запобіжного впливу). Однією з таких концепцій, яка була поширеною у другій половині минулого століття є модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" (Розбитих Вікон), згідно з якою базовою детермінантою виникнення кримінальної активності розглядали стан морального та фізичного безладу. Попри те, що дана модель набула значного поширення у правоохоронну практику різних країн, проте існують суперечливі твердження про її результативність та ефективність. З огляду на те, що однозначно існування зв'язку між моральним та фізичним розладом та станом злочинності заперечити неможна, існує необхідність визначити дієвість та безумовність такого впливу на стан криміногенної ситуації.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні та науково-практичні аспекти моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" досліджували зарубіжні учені, зокрема: Джордж Келлінг (George Kelling), Джеймс Вілсон (James Wilson) [1], Шарлотта Рухл (Charlotte Ruhl) [2], Джошуа Хінкл (Joshua Hinkle) [3] та інші. Вітчизняними ученими, які досліджували окремі аспекти функціонування теорії "Розбитих вікон / Broken Windows" є Володимир Голубош [4], Ірина Стасюк [5], Олексій Копан, Андрій Вознюк та Дмитро Тичина [6], проте комплексних досліджень ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" проведено не було.

Метою статті є дослідження та висвітлення ефективності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows".

Виклад основного матеріалу. На початку 21 століття риторика навколо моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" різко змінилася від високого рівня сприйняття до критики. Учені ретельно вивчили зроблені висновки щодо ефективності та результативності моделі та поставили під сумнів емпіричні матеріали та застосовувані методики дослідження ефективності результатів застосування моделі "Broken Windows" та висловили припущення, що ця модель згодом перетворюється на засіб дискримінації окремих незахищених прошарків суспільства. Учені продовжували глибше досліджувати зв'язок між безладом та злочинністю як концептуальної основи моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через

зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows". Так, починаючи з 1982 року було проведено десятки наукових досліджень про статистичні зв'язки між рівнем фізичного та/або соціального розладу та рівнем злочинності (як незначної, так і масштабної), а також про те, чому в деяких районах спостерігається стрибок злочинності а інших такої динаміки немає.

Проведеним дослідженню встановлено, що у науковій літературі спостерігаються різні наукові висновки про результативність моделі "Broken Windows". Так, до прикладу сформовані наступні узагальнення:

– виявлено слабкий зв'язок між безладом та пограбуванням, проте не виявлено жодного зв'язку між безладом та іншими видами кримінальних проявів;

– встановлено "досить скромну" підтримку позиції про те, що розлад призводить до серйозних порушень кримінального законодавства, проте такий зв'язок змінювався залежно від типів розладів та видів злочинності;

– боротьба з недоглянутою обстановкою є важливою, щоб зупинити поширення подальшої злочинності та безладу;

– мешканці громад не розуміють різниці між безладом і злочинністю;

– протидія розладам чинить незначний вплив на скорочення злочинності, але інші заходи, особливо ті, що залучають громаду до зміни умов фізичного та соціального розладу у певних місцях, мали найбільший вплив на зменшення злочинності;

– агресивні стратегії підтримання порядку не корелюють із значним скороченням злочинності;

– шляхом опитування людей, які вчинили злочини в околицях, встановлено, що вони не обирають злочинну поведінку на основі сигналів

видимих порушень (розладу), а скоріше на основі іншого набору "екологічних переваг" у навколишньому середовищі тощо [7];

– мета-аналіз 2019 року, у якому було розглянуто 300 досліджень, показав, що безлад у громаді не змушує його мешканців безпосередньо вчиняти більшу кількість кримінально карних діянь [2].

Також слід відзначити, що наділення поліцейських широкими повноваженнями по наведенню правопорядку нерідко призводить до виникнення можливості зловживання цими повноваженнями. Це призводить у підсумку до дискримінації окремих верств населення. Крім того, аналізована модель орієнтована здебільшого на протидію вуличній злочинності, що у підсумку може призвести до того, що поза увагою правоохоронців залишатимуться інші види кримінальних правопорушень, наприклад, латентні.

Першою дослідженням, яке спростовувало безумовну ефективністю моделі "Broken Windows", була видана у 2001 році книга "Ілюзія порядку" Бернара Харкура (Bernard E. Harcourt). Дослідник зазначає, що за 30 років існування цієї теорії її ніколи не було підтверджено емпірично, навпаки – проведені наукові дослідження суперечать її висновкам. Також учений констатував, що "модель "Broken Windows" опирається на довільно невизначені категорії «ладу» й «безладу», «законослухняних громадян» і «порушників». У іншому науковому дослідженні Бернард Харкерт (Bernard E. Harcourt) зазначає, що зниження рівня злочинності у Нью-Йорку (США) співпало із завершенням наркотичної крекової епідемії [8]. Такій тенденції також посприяло скорочення безробіття (протягом 1990-х рівень безробіття знизився на 40%).

Кримінолог Ральф Тейлор (Ralph Taylor) упевнений, що найвагомим фактором, який впливає на рівень злочинності, є соціально-економічний добробут, а не стан безладу [5].

Модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" також не пройшла випробування масштабним соціальним експериментом, проведеним у США у 1994 році, коли влада США запровадила програму "Вперед до можливостей" (Moving to Opportunity), що передбачала переселення 4800 зuboжілих сімей до більш престижних районів. Програму втілювали у Нью-Йорку, Лос-Анджелесі, Чикаго, Бостоні та Балтиморі. Згідно з моделлю профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows", у новому житловому середовищі рівень їхньої залученості до протиправної поведінки мав зменшитися, проте цього не сталося, оскільки переїзд не покращив їхнє матеріальне становище, натомість підкреслив соціальний розрив із сусідами [5].

Існує думка про те, що потрібно припинити називати модель "Broken Windows" самостійною теорією, оскільки вона не витримує першого і найважливішого випробування для будь-якої наукової теорії: прогнозовані результати не відтворюються безумовно. Зв'язок між "розладом" та "кримінальним правопорушенням" існує, проте між ними немає доведеного прямого причинно-наслідкового зв'язку. Існують супутні чинники, які здійснюють вплив на ситуацію таким чином, що практично неможливо сформулювати чітке, просте та повторюване правило - і, як наслідок, недостатньо підстав для застосування прогнозу, щоб виправдати таку ініціативу, як помноження обсягу поліцейської присутності та застосування посиленої поліцейської практики. Видається, що зв'язок між розладом і злочинністю може бути наслідком другого порядку: він може зберігатися в певних районах, за певних обставин, але дослідники ще не визначили, які це райони, і чому так відбувається. Це вказує на слабкість

як у дослідженнях, так і в самих практиках правоохоронної діяльності: підхід до житлових районів є однаковим, проте вони такими не є.

Теорія моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" також передбачає, що в більш упорядкованих районах існує більш якісний неформальний соціальний контроль. В результаті мешканці розуміють, що існує більша ймовірність того, що вони можуть бути спіймані на скоєнні кримінального правопорушення, і тому вони ухиляються від такої діяльності. Однак люди не тільки вчиняють кримінальні правопорушення через уявну ймовірність їх викриття. Нерідко багато осіб, які вчиняють кримінальні правопорушення, роблять це через фактори, абсолютно не пов'язані потенційним наслідком викриття. Нерідко рушійними факторами для породження наміру, а згодом і конкретних злочинних дій є зубожілість, соціальний тиск, психічні захворювання та інше, особливо таких кримінальних карних дій як крадіжки, злочинна бездіяльність тощо [2].

З плином часу співробітники правоохоронних органів усвідомили наявність суперечностей та відсутності абсолютної точності результативності моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows". Співробітники правоохоронних органів різних рівнів відмовились продовжувати практику безпідставних перевірок та арештів за дрібні порушення, натомість, цілі патрульних поліцейських змістились у напрямі стримування злочинності шляхом збільшення видимої присутності, а також у кращому зв'язку з місцевими мешканцями та власниками підприємств, щоб ідентифікувати місця концентрації злочинної активності на адміністративно-територіальних одиницях, які вони обслуговують. Існує очевидна потреба підтримувати та співпрацювати з місцевими громадами, та не допускати

ініціативного упередженого ставлення поліції до окремих категорій громадян.

Висновок полягає в тому, що потрібно інвестувати у довгострокові стійкі стримувальні заходи проти злочинності, а не в поверхневі, затратні, короткострокові виправлення, такі які пропонує модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows". Навіть якщо припустити, що методи роботи моделі працюватимуть, у жодній територіальній громаді ніколи не буде достатньо поліції для підтримки фізичного та соціального порядку та ефективного стримування злочинності. Довгострокове рішення проблем злочинності полягає в тому, щоб зосередити ресурси на корегуванні стану житлового середовища таким чином, щоб сприяти розбудові активних та стійких громад, які самостійно можуть підтримувати належний стан правопорядку без постійної присутності поліції [7].

Модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows", ймовірно, все-таки здійснює помірний вплив на злочинність. Проте мало хто вважає, що її реалізація спричинила зменшення насильницької злочинності на 70 відсотків, які цій моделі свого часу присували. Проте, незважаючи на всі докази того, що модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" не досягає задекларованих результатів, проте, положення такої моделі продовжують залишатися популярними як в науковому середовищі, так і в середовищі правоохоронців та інших осіб, діяльність яких є дотичною до підтримання правопорядку [9].

Враховуючи свою суперечливу природу, модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в

місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" сьогодні не використовується як спосіб впливу на злочинність у більшості великих міст. Однак прояви цієї моделі все ще мають місце, і мають відповідно місце породжені практикою реалізації її положень класові упередження.

У 2004 році співавтор теорії розбитих вікон Джеймс Вілсон заявив: "Я досі не знаю, чи боротьба з безладом знижує рівень злочинності... Невідомо, як воно є насправді". Він стверджував, що ідея передусім полягала у виявленні зв'язку між якістю життя та рівнем насилля. Проте цю ідею було сформульовано таким чином, що на практиці її втілювали у вигляді посилення поліцейського контролю та репресій незахищених груп [5].

Обмежувальний вплив на тенденції злочинності – нелегка щоденна праця, а модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" пропонує альтернативний підхід до запобігання правопорушенням та поширенню злочинності через підтримання порядку в суспільстві [2]. Зважаючи на ту обставину, що довіра обрана основним показником роботи поліцейського, то треба її здобувати повсякденними справами, спрямованими на покращення життя громадян, зокрема і в сфері безпеки. Одним із таких напрямків якраз може слугувати впровадження практичних елементів моделі "Broken Windows", а саме нульової терпимості до будь-яких правопорушень. Співпраця влади, правоохоронних органів та громадськості у рамках цього проекту є цілком виправданою і необхідною практикою, резюмує В. Голубош [10].

Слід погодитись з ученим О. В. Копаном, який стверджує, що у руслі впровадження моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" важливо виробити підходи до формування безпечного житлового середовища. Зокрема, варто наголосити

на відсутності у великих містах прибудинкових територій для того, щоб можна було влаштувати нормальний життєвий простір для зайняття спортом, облаштувати парки і сквери, відпочинкову зону тощо. І така урбаністична замкнутість накладає свій відбиток на психології людей. Простір житлового середовища і внутрішньо-духовні процеси тісно взаємопов'язані між собою. Тому органи місцевої влади повинні проводити перемовини із забудовниками; спрямовувати зусилля, щоб архітектура міста розвивалася з урахуванням вимог до формування безпечного житлового середовища; працювати над створенням комфортних умов для проживання і навчання, праці громадян [6, с. 46-47].

Як висновок слід зазначити, що модель профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows" точною є лише до певної міри у частині того, що ознаки занедбаності та безладу створюють середовище, сприятливе для серйозних кримінальних правопорушень. Поряд з цим, співробітники поліції мають продовжувати реалізовувати усі доступні заходи для встановлення правопорядку. Можна констатувати, що застосування положень моделі профілактики скоєння кримінальних правопорушень через зосередження роботи поліції в місцях концентрації незначних правопорушень "Broken Windows", що полягає у застосуванні посиленої активності поліції та представників громадськості та органів влади та самоврядування з метою усунення ознак безладу на території функціонування правоохоронного органу справляє дієвий позитивний вплив на розбудову стійких відносин довіри між мешканцями територіальних громад та правоохоронними органами, що є суттєвим резервом підвищення інформаційної взаємодії в інтересах упереджувального впливу на стан криміногенної ситуації.

Література

1. Kelling G. L., Wilson J. Q. Broken Windows. The police and neighborhood safety. The Atlantic. March 1982. Vol. 249. URL: <https://unbrokenwindows.queensmuseum.org/index/atlantic> (дата звернення: 21.07.2023).
2. Ruhl Ch. The Broken Windows Theory. Forensic Psychology. July 26, 2021. URL: <https://www.simplypsychology.org/broken-windows-theory.html> (дата звернення: 21.07.2023).
3. Hinkle J. C. The relationship between disorder, perceived risk, and collective efficacy: a look into the indirect pathways of the Broken Windows thesis. Criminal Justice Studies. December 2013. 26(4).
4. Голубош В. В. Трансформація підходів поліцейського функціонування в руслі впровадження теорії розбитих вікон і моделі САРО. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2021. № 1(21). С. 81-90.
5. Стасюк І. Теорія розбитих вікон: чому насправді вона не працює? 2019. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2019/09/09/teoriya-rozbytyh-vikon-chomu-naspravdi-vona-ne-pratsyuue/> (дата звернення: 21.07.2023).
6. Копан О. В., Вознюк А.А., Тичина Д.М. Організаційно-правові засади використання поліцією України зарубіжного досвіду кримінологічної теорії розбитих вікон. Вісник пенітенціарної асоціації України. 2021. № 4(18). С. 35-50.
7. Understanding "Broken Windows" Theory. Seattle City Council Insight. URL: <https://sccinsight.com/2019/09/03/understanding-broken-windows-theory/> (дата звернення: 21.07.2023).
8. Harcourt B. E. Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing. 2005. 304 p.
9. Vedantam Sh., Benderev Ch., Boyle T., Klahr R., Penman M., Schmidt J. How a theory of crime and policing was born, and went terribly wrong.

November 1, 2016. URL:
<https://www.npr.org/2016/11/01/500104506/broken-windows-policing-and-the-origins-of-stop-and-frisk-and-how-it-went-wrong> (дата звернення: 21.07.2023).

10. Голубош В. Якщо люди бачать, що інші порушують правила і їм це сходить з рук, то вважають, що можуть діяти так само. Агенція новин Фіртка : [сайт]. 2021. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/volodimir-golubosh-iakshcho-liudi-bachat-shcho-inshi-porushuiut-pravila-i-yim-tse-skhodit-z-ruk-to-vvazhaiut-shcho-mozhut-diiati-tak-samo> (дата звернення: 21.07.2023).

References

1. Kelling G. L., Wilson J. Q. Broken Windows. The police and neighborhood safety. The Atlantic. March 1982. Vol. 249. URL: <https://unbrokenwindows.queensmuseum.org/index/atlantic> (date of access: 21.07.2023).
2. Ruhl Ch. The Broken Windows Theory. Forensic Psychology. July 26, 2021. URL: <https://www.simplypsychology.org/broken-windows-theory.html> (date of access: 21.07.2023).
3. Hinkle J. C. The relationship between disorder, perceived risk, and collective efficacy: a look into the indirect pathways of the Broken Windows thesis. Criminal Justice Studies. December 2013. 26(4).
4. Holubosh V. V. Transformatsiia pidkhodiv politseiskoho funktsionuvannia v rusli vprovadzhennia teorii rozbytykh vikon i modeli SARO. Yurydychnyi chasopys Natsionalnoi akademii vnutrishnikh sprav. 2021. № 1(21). S. 81-90.
5. Stasiuk I. Teoriia rozbytykh vikon: chomu naspravdi vona ne pratsiuie? 2019. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2019/09/09/teoriya-rozbytyh-vikon-chomu-naspravdi-vona-ne-pratsyuye/> (date of access: 21.07.2023).

6. Kopan O. V., Vozniuk A.A., Tychyna D.M. Orhanizatsiino-pravovi zasady vykorystannia politsiieiu Ukrainy zarubizhnoho dosvidu kryminolohichnoi teorii rozbytykh vikon. Visnyk penitentsiarnoi asotsiatsii Ukrainy. 2021. № 4(18). S. 35-50.
7. Understanding "Broken Windows" Theory. Seattle City Council Insight. URL: <https://sccinsight.com/2019/09/03/understanding-broken-windows-theory/> (date of access: 21.07.2023).
8. Harcourt B. E. Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing. 2005. 304 p.
9. Vedantam Sh., Benderev Ch., Boyle T., Klahr R., Penman M., Schmidt J. How a theory of crime and policing was born, and went terribly wrong. November 1, 2016. URL: <https://www.npr.org/2016/11/01/500104506/broken-windows-policing-and-the-origins-of-stop-and-frisk-and-how-it-went-wrong> (date of access: 21.07.2023).
10. Holubosh V. Yakshcho liudy bachat, shcho inshi porushuiut pravyla i yim tse skhodyt z ruk, to vvazhaiut, shcho mozhut diiaty tak samo. Ahentsiia novyn Firtka : [sait]. 2021. URL: <https://firtka.if.ua/blog/view/volodimir-golubosh-iakshcho-liudi-bachat-shcho-inshi-porushuiut-pravila-i-yim-tse-skhodit-z-ruk-to-vvazhaiut-shcho-mozhut-diiati-tak-samo> (date of access: 21.07.2023).